

Mr Dragana Čvorović¹
Veljko Turanjanin²

Pregledni naučni rad
UDK: 343.144:341.645.5(497.1)

SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVIČNOG DELA U PRAKSI TRIBUNALA ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU³

Apstrakt

Autori u radu obrađuju sporazum o priznanju krivičnog dela u međunarodnom pravu, i to pred Tribunalom za bivšu Jugoslaviju. Međunarodno pravo, koje se sa jedne strane glorifikuje, a sa druge kritikuje, postepeno se razvilo i u domenu krivičnog procesnog zakonodavstva. Ovaj razvoj je, ipak, pretežno bio uslovljen političkim faktorima, što se najbolje može videti u postupcima pred Tribunalom, pred kojim su pojedina pravila postupka krojena za vreme trajanja krivičnog postupka, praćena implementiranjem zakonskih rešenja iz američkog prava uprkos svim kritikama upućenim istim pravilima u ovom sistemu, kao i različitim mišljenjima sudija u Tribunalu. Nakon uvodnih razmatranja, autori su objasnili zakonske osnove zaključenja sporazuma o priznanju krivičnog dela, a potom obrazložili većinu krivičnih predmeta u kojima je došlo do priznanja krivice. Kroz te krivične postupke autori su došli do zaključka da, iako u nacionalnim pravnim sistemima pregovaranje o priznanju krivice i zaključenje nagodbe doprinosi efikasnosti krivičnog postupka, šturo propisivanje pravila njenog zaključenja, a potom i njihova primena, još jednom su dokazali izrazitu selektivnost u deljenju pravde pred Tribunalom.

Ključne reči: sporazum o priznanju krivičnog dela, Tribunal za bivšu Jugoslaviju, pregovaranje, selektivnost

¹ Asistent, Kriminalističko-policijska akademija u Beogradu, e-mail: d.cvorovic@sbb.rs.

² Asistent, Pravni fakultet Univerzitet u Kragujevcu; e-mail: turanjaninveljko@gmail.com

³ Rad je rezultat istraživanja na projektu: “Kriminalitet u Srbiji i instrumenti državne reakcije”, koji finansira i realizuje Kriminalističko-policijska Akademija u Beogradu, ciklus naučnih istraživanja 2015- 2019. godina

1. Uvodna razmatranja

Poslednjih godina dve sfere međunarodnog prava se konstantno razvijaju: zaštita ljudskih prava i međunarodno krivino pravo.⁴ Ideja o nastanku međunarodnih sudova koji bi presuđivali krivične predmete javila se u predvečerje Drugog svetskog rata. Naime, za vreme i u toku rata pravna praksa i *opinio iuris* su pokazale da kršenje zakona i običaja u ratu podležu odgovornosti, pa zverstva ratnih zločina mogu biti procesuirana i kažnjena, pri čemu su se Sovjetski Savez, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države složile da su lica koja prekrše zakone i običaje rata, to jest, počine ratne zločine u svom užem značenju, podložna krivičnom gonjenju i presuđenju, ukoliko budu uhvaćena.⁵ Na osnovama ovih ideja osnovan je stalni Međunarodni krivični sud, kao i *ad hoc* tribunali za bivšu Jugoslaviju, Ruandu, Sijera Leone, Istočni Timor i Kambodžu. Iako se smatra da budućnost leži u Međunarodnom krivičnom sudu,⁶ u ovom radu će pažnja biti usmerena na Tribunal za bivšu Jugoslaviju.

Prva suđenja u tribunalima nisu ispunila očekivanja,⁷ usled mnogobrojnih problema u radu i postupku u sudu.⁸ Pojava sporazumevanja o krivici je, kao i u nacionalnim pravnim sistemima, usledila zbog želje tužilaca za brzim i efikasnim procesuiranjem osumnjičenih,⁹ u ovom slučaju, za ratne zločine. No, uvođenje tržišnih principa pregovaranja i *laissez-faire* doktrine u praksu sudova koji sude za najteža krivična dela nije bilo jednostavno. Tribunali za bivšu Jugoslaviju i Ruandu su, u početku, izbegavali primenu sporazuma o priznanju krivice, s jedne strane zbog toga što su smatrali da je ovaj pravni institut nespojiv sa njihovim ovlašćenjima da izreknu kazne u visokom iznosu pojedincima za koje se utvrdi da su učinili najteža krivična dela iz njihove nadležnosti, a sa druge strane, zbog jednoglasne kritike kako opšte i pravničke javnosti

⁴ J. Gilbert, „Justice not Revenge: The International Criminal Court and the ‘grounds to exclude criminal responsibility’: defences or negation of criminality?“, *The International Journal of Human Rights* vol. 10, 2/2006, 143.

⁵ K. Gallant, *The Principle of Legality in International and Comparative Criminal Law*, Cambridge – New York 2009., 69.

⁶ D. Scheffer, „The International Criminal Court“, u zborniku: W. Schabas, N. Bernaz, *Routledge Handbook of International Criminal Law*, London – New York 2011., 67.

⁷ S. Kutnjak-Ivkovich, J. Hagan, *Reclaiming Justice: The International Tribunal for the Former Yugoslavia and Local Courts*, Oxford 2011., 3-4.

⁸ M. Swart, „Judicial Lawmaking at the ad hoc Tribunals: The Creative Use of the Sources of International Law and “Adventurous Interpretation”“, *Heidelberg Journal of International Law* 3/2010, 460.

⁹ V. V. Turanjanin, „Sporazum o priznanju krivice u pravu evropskih zemalja: primjer Italije“, *Strani pravni život* 2/2011, 147-166.

tako i žrtava rata.¹⁰ Odbijena je bilo koja forma sporazuma. Dakle, nije prihvaćena ideja kako sporazuma o krivičnoj sankciji tako ni ona (koju su iznele Sjedinjene Američke Države) da tužioci treba da nagrade okrivljene koji ponude svoje svedočenje protiv drugih optuženih, u zamenu za potpuni ili delimični imunitet od krivičnog gonjenja (sporazum o svedočenju).¹¹ Ipak, očekivano, prevladale su težnje za bržim okončanjem krivičnog postupka, koji se, kao što je vreme pokazalo, mogu odužiti više godina. Stalni Međunarodni krivični sud nije Statutom ni predvideo, ali ni zabranio mogućnost dogovornog priznanja krivice (s tim što je izričito zadata obaveza sudu da pronađe istinu bez obzira na sporazume između stranaka)¹², dok su Tribunali za bivšu Jugoslaviju i Ruandu istu mogućnost predvideli tek nakon amandmana na Statut.

2. Zakonske osnove za zaključenje sporazuma o priznanju krivice u Tribunalu za bivšu Jugoslaviju

Budući da se sporazum o priznanju krivice, kao i postupci njemu analogni, javlja u sve većem broju država i razvija kao standardna procedura u sistemu krivičnih postupaka, ne predstavlja iznenađenje činjenica da je ovaj pravni institut pronašao svoje mesto i u međunarodnim sudovima.¹³ Kao što smo naveli, kao inicijator za postojanje pregovaranja o krivici u Tribunalu za bivšu Jugoslaviju pojavile su se Sjedinjene Američke Države, što je bilo i očekivano, s obzirom na brojnost predmeta koji se u ovoj državi završavaju nagodbom. Nakon početnog odbijanja predloga usledilo je naglo povećanje broja predmeta praćeno nemogućnošću Tribunala da održe redovan krivični postupak prema svakom optuženom, što je dovelo do uvođenja sporazumevanja o krivici. Smatra se da je presudan uticaj na uvođenje sporazuma imao sudija Mekdonald, koji je na mestu predsednika suda zamenio sudiju Antonia Kasezea, koji je bio

¹⁰ N. A. Combs, *Guilty Pleas in International Criminal Law*, Stanford 2007., 4; T. Coonan, „Prosecuting and Defending Violations of Genocide and Humanitarian Law: The International Tribunal for the Former Yugoslavia“, *American Society of International Law Proceedings* 1994, 248. Bez obzira na kritike koje se upućuju sporazumevanju o krivici, kako zbog primene u Tribunalu za bivšu Jugoslaviju tako i u nacionalnim pravnim sistemima, sigurno je da jednoj kritici neće i nema mesta kada je u pitanju Tribunal – sasvim sigurno neće doći do lažnog priznanja izvršenja krivičnog dela. Za više o tome: B. Simonović, V. Turanjanin, „Sporazum o priznanju krivičnog dela i problem neistinitog priznanja“, *Pravni život* 10/2013, 17-31.

¹¹ N. A. Combs, (2007), 60.

¹² M. Findlay, *International and Comparative Criminal Justice: A Critical Introduction*, Oxon-New York 2013., 48.

¹³ R. Rauxloh, *Plea Bargaining in National and International Law: A Comparative Study*, New York 2012., 204-205; M. Scharf, „Trading Justice for Efficiency“, *Journal of International Criminal Justice* vol. 2, 4/2004, 1070-1071; J. Cook, „Plea Bargaining and the Hague“, *Yale Journal of International Law* vol. 30/2005, 504.

protivnik pregovaranja o krivici.¹⁴ Zapaženo je da mnoštvo kritika koje su upućene sporazumevanju o krivici pred ovim sudom minimalizuju ili teže da ignorišu probleme s kojima se susrelo tužilaštvo.¹⁵ Sporazumom je smanjen broj krivičnih postupaka, a samim tim i broj izjavljenih žalbi, izbegnuti su duži krivični postupci u kojima je neizbežan veliki broj odlaganja, dok priznanje krivice predstavlja olakšavajuću okolnost prilikom odmeravanja kazne.^{16, 17}

Statutom nigde nisu nabrojane okolnosti koje sud treba da uzme u obzir prilikom odmeravanja kazne. Navedeno je da sud treba da vodi računa o težini krivičnog dela i okolnostima koje su u vezi sa optuženim licem, ali je takođe i provučena odredba da sud ceneći olakšavajuće okolnosti treba da vodi računa o saradnji optuženog sa tužiocem, gde se ubraja i priznanje krivice (pravilo 101). Iako pojedini autori smatraju da stepen priznanja kao olakšavajuće okolnosti zavisi od faze postupka u kojoj je dato (pri čemu priznanje do kojeg se došlo u ranijoj fazi postupka ima veću vrednost kao olakšavajuća okolnost od onog koje je dato kasnije),¹⁸ Tribunal je zauzeo stav da faza postupka nije od značaja po vrednost priznanja kao okolnosti koja utiče na blaže kažnjavanje.¹⁹

Kao osnovni pravni akti kojima su propisana krivična dela i krivični postupak u Tribunalu za bivšu Jugoslaviju izdvajaju se Statut i Pravilnik o postupku i dokazima.²⁰ Statut je momentom donošenja bio izuzetno siromašan odredbama, zahvaljujući pretpostavci da Savet sigurnosti ne treba da ima zakonodavnu funkciju, te postavljenim ograničenjima prilikom pravljenja Statuta. Zbog toga je Statut predstavljao samo minimalan okvir, kojim je ustanovljena nadležnost suda, te postavljene

¹⁴ L. Burens „Plea Bargaining in International Criminal Tribunals: The end of truth-seeking in International Courts?“, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* 7-8/2012, 327; M. Scharf, 1073-1074. O debati pogledati još: S. Linton, „Reviewing the Case of Drazen Erdemovic: Unchartered Waters at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Leiden Journal of International Law* vol. 12/1999, 251-270; S. Yee, „The Erdemovic Sentencing Judgment: A Questionable Milestone for the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Georgia Journal of International and Comparative Law* vol. 26, 2/1997, 263.

¹⁵ M. Harmon, „Plea Bargaining: The Uninvited Guest at the International Tribunal for the Former Yugoslavia“, u zborniku: J. Doria, H. Gasser, C. Bassiouni, *The Legal Regime of the International Criminal Court, Essays in the Honour of professor Igor Blishchenko*, Leiden-Boston 2009., 171.

¹⁶ M. Bohlander, *International Criminal Justice: A Critical Analysis of Institutions and Procedures*, London 2007., 220.

¹⁷ Prosečno posmatrano, nakon priznanja krivice optuženim je izricana kazna zatvora u trajanju od jedanaest godina, dok im je nakon održanog redovnog krivičnog postupka izricana kazna zatvora od sedamnaest godina. R. Dixon, A. Demirdjian, „Advising Defendants about Guilty Pleas before International Courts“, *Journal of International Criminal Justice* 3/2005, 681.

¹⁸ M. Scharf, 1073.

¹⁹ M. Bohlander, 222.

²⁰ D. Nikolić, *Stranački sporazum o krivici*, Beograd 2009., 36.

samo opšte smernice za njegov rad.²¹ Pravilnik o postupku i dokazima je trebalo da donesu novoizabrane sudije, i on je konstantno menjan i dopunjavan, u skladu sa praksom suda i problemima u radu, pomerajući težište sa *common law* sistema ka kontinentalnom krivičnom postupku.

Kao što je navedeno, na početku rada suda sporazumevanje o priznanju krivice nije bilo dozvoljeno, ali je u pojedinim slučajevima, o čemu će kasnije biti više reči, dolazilo do priznanja krivice na osnovu pravila 62*bis*, kojim je predviđen postupak u slučaju potvrdnog izjašnjenja o krivici.²² Međutim, 13. decembra 2001. godine došlo je do usvajanja pravila 62*ter*, kojim je regulisan postupak za sporazum za izjašnjavanje o krivici. Prema njemu, tužilac i odbrana se mogu sporazumeti da će, nakon što se optuženi potvrdno izjasni o krivici po jednoj ili više tačaka optužnice, da će tužilac pred pretresnim većem:

1. zatražiti da se optužnica shodno tome izmeni, ili
2. izneti stav da je primerena neka konkretna kazna ili raspon kazne, ili
3. se neće usprotiviti zahtevu optuženog za izricanje konkretne kazne ili raspona kazne.

Međutim, pretresno veće ne obavezuje nijedan od tri navedena sporazuma. Konačno, ako stranke postignu sporazum o izjašnjenju o krivici, pretresno veće će zatražiti da se taj sporazum objavi na otvorenoj sednici, ili, ako mu je iznesen valjan razlog, na zatvorenoj sednici, u trenutku kada se optuženi potvrdno izjasni o krivici ili kad zatraži da svoje negativno izjašnjenje promeni u potvrdno.

Sporazum o priznanju krivice se pred Tribunalom za bivšu Jugoslaviju pojavio u dva svoja oblika, i to kao sporazum o sankciji i sporazum o optužnici. Kod sporazuma o optužnici okrivljeni priznaje krivicu za krivično delo za koje ga tereti tužilaštvo u zamenu za smanjenje kazne, dok kod sporazuma o optužnici tužilac u zamenu za priznanje krivice za pojedine tačke odustaje od gonjenja za druge tačke optužnice. U osnovi, sporazum o priznanju krivice je jedinstven akt, ali se u njemu nalaze elementi ili jednog ili drugog, a najčešće oba sporazuma. Kada je u pitanju dogovaranje o krivičnoj sankciji, tužilaštvo mahom nije predlagalo tačno

²¹ F. Pocar, „The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, u zborniku: R. Bellelli, *International Criminal Justice: Law and Practice from the Rome Statute to Its Review*, Farnham 2010., 68.

²² Prema ovom pravilu, ako se optuženi izjasni da je kriv ili zatraži da se njegova izjava o krivici izmeni u potvrdnu, a pretresno veće se uveri da je potvrdnu izjavu o krivici dao dobrovoljno, raspoložujući potrebnim informacijama, zatim, da ista nije dvosmislena, te da postoje dovoljne činjenične osnove za postojanje krivičnog dela i učestvovanje optuženog u njemu, bilo na osnovu nezavisnih indicija, bilo na osnovu toga što ne postoji nikakvo bitno neslaganje između strana u pogledu predmetnih činjenica, pretresno veće može proglasiti optuženog krivim i uputiti sekretara da odredi datum za pretres o odmeravanju kazne.

određenu kaznu, već je pred Tribunal dostavlja predlog u kom rasponu kazna treba da se kreće. Sudu je pripadala konačna odluka o konkretnoj kazni, s tim što preporučeni raspon ni u kom pravcu nije bio obavezujući za sud.²³ Samim tim, ni sudska praksa nije pokazala konzistentnost u tom pogledu.²⁴

Iz navedenog proizilazi da kada okrivljeni prizna krivicu, sud treba da proveriti da li je priznanje dato dobrovoljno, da li je jasno, te da postoji li dovoljna činjenična osnova koja govori u prilog tome da je optuženi učinio krivično delo. Ovi zahtevi služe kao osiguranje optuženom da su zagarantovana njegova prava u krivičnom postupku u momentu kada se odriče svog fundamentalnog prava na suđenje.²⁵ Ukoliko se utvrdi da je sporazum validan prelazi se na saslušanje radi izricanja kazne, te donošenje presude. Saslušanje radi izricanja kazne traje relativno kratak vremenski period, pa se najčešće završi u toku jednog dana, nakon čega dolazi do izrade manje komplikovane i kraće presude.²⁶ Takođe, treba skrenuti pažnju da, pored američkog, ovo predstavlja jedini sistem suđenja u kome nijednog momenta nije bila sporna mogućnost za zaključenje sporazuma bez obzira na zaprećenu kaznu, što je logično, jer su za krivična dela za koja sudi Tribunal zaprećene najteže krivične sankcije.

3. Sporazumi o krivičnoj sankciji

3a. Predmet *Erdemović*

Do danas je pred Tribunalom za bivšu Jugoslaviju sporazum o priznanju krivice zaključilo ukupno dvadeset lica: Milan Babić, Predrag Banović, Miroslav Bralo, Ranko Češić, Miroslav Deronjić, Damir Došen, Dražen Erdemović, Miodrag Jokić, Goran Jelisić, Dragan Kolundžija, Darko Mrđa, Dragan Nikolić, Momir Nikolić, Dragan Obrenović, Biljana Plavšić, Ivica Rajić, Duško Sikirica, Milan Simić, Stevan Todorović i Dragan Zelenović.²⁷ Međutim, zbog obima rada ovde je nemoguće obraditi svaki sporazum, pa ćemo skrenuti pažnju samo na pojedine. Kao što ćemo videti, pitanje kažnjavanja je veoma različito i Tribunal nije imao jedinstvenu politiku po ovom pitanju.²⁸

²³ Smatra se da predlaganje sudu raspona u kome će kazna biti odmerena reflektuje rezultat pregovora i poverenje stranaka da će odmerena kazna biti pravedna. Međutim, primećeno je i da sudije nisu bile u dovoljnoj meri kooperativne kada su odmeravale kaznu, bilo iznad bilo ispod ponuđenog raspona kazne. W. Schabas, *The UN International Criminal Tribunals: The Former Yugoslavia, Rwanda and Sierra Leone*, Cambridge 2006., 426-427.

²⁴ R. Cryer at al., *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge 2010., 468.

²⁵ M. Bohlander, 218.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ <http://www.icty.org/sections/TheCases/GuiltyPleas>, 08.07. 2014.

²⁸ Za više o tome: G. Boas, J. Bischoff, N. Reid, *International Criminal Law Practitioner Library – volume II: Elements of Crimes Under International Law*, Cambridge 2008., 359-363.

Zanemarujući da li je sporazum bio regulisan ili ne, mnoštvo okrivljenih je pregovaralo sa tužiocem i priznalo krivicu, pa je tako sporazum o priznanju krivice nerazdvojan deo postupka pred Tribunalom za Bivšu Jugoslaviju.²⁹ Razvoj sporazumevanja o krivici se može pratiti kroz tri faze. U prvoj fazi, koja je obuhvata kako period pre, tako i nakon statutarnog regulisanja sporazuma, zaključeno je malo sporazuma, dok je u drugoj fazi, koja obuhvata 2002. i 2003. godinu došlo do naglog povećanja broja zaključenih sporazuma. Konačno, u trećoj fazi njihov broj opada, i to, prema pojedinim autorima, iz tri razloga: prvo, zbog toga što su različita udruženja žrtava i pravnih teoretičara kritikovala blagu kaznenu politiku i izbegavanje javnog suđenja;³⁰ drugo, zbog odlaska Majkla Džonsona koji je bio veliki zagovornik sporazuma o priznanju krivice, i treće, zbog odbacivanja pojedinih sporazuma od strane suda optuženi su izgubili veru da njihovo priznanje krivice i ustupci koje mogu da dobiju ne mogu da opstanu.³¹

Prvi slučaj primene sporazuma o priznanju krivice pred Tribunalom za bivšu Jugoslaviju bio je slučaj Dražena Erdemovića, koji je u dogovoru sa tužiocem priznao krivicu za ratni zločin, izražavajući kajanje zbog učinjenog dela i svedočeći protiv drugih optuženih. Tužilaštvo je njegovo priznanje i saradnju ocenilo kao značajne i sveobuhvatne, a upoznao ih je i sa činjenicama koje tužilaštvu nisu bile poznate.³² Tribunal mu je izrekao kaznu zatvora u trajanju od deset godina, uzimajući u obzir njegovu spremnost za saradnju i jako izraženo kajanje. Međutim, Žalbena veće je poništilo sporazum, s obrazloženjem da optuženi nije bio informisan o svim elementima koje nosi priznanje krivice.³³ U presudi, sudije sa anglo-

²⁹ A. Tieger, M. Shin, „Plea Agreements and the ICTY“, *Journal of International Criminal Justice* 3/2005, 667; M. Bohlander, 219.

³⁰ Ovakva udruženja često naglašavaju da sporazum o priznanju krivice eliminiše mogućnost da žrtva ponudi svedočenje i ispriča svoju priču, pri čemu ignorišu činjenicu da je svedočenje žrtve najčešće traumatično iskustvo. Zbog toga se ističe da suđenje pred Tribunalom nije nikakav forum za individualno ili kolektivno lečenje i iscelenje, dok eventualno ročište za izaricanje kazne može da predstavlja manje sresno područje za susret optuženog sa žrtvom. M. Bohlander, 224.

³¹ N. A. Combs, „Procuring Guilty Pleas for International Crimes: The Limited influence of Sentence Discounts“, *Vanderbilt Law Review* vol. 59, 1/2006, 98-99.

³² N. A. Combs, „Copping a Plea to a Genocide: the Plea Bargaining of International Crimes“, *University of Pennsylvania Law Review* vol. 151, 1/2002, 110.

³³ Apelaciono veće je zauzelo stav da priznanje krivice pre svega mora da bude dobrovoljno, a ne posledica pretnje, nagovora ili obećanja. Optuženi mora biti poučen da se priznanjem krivice odriče prava na postupak u kome se smatra nevinim dok se njegova krivica ne dokaže, te da gubi pravo na direktno i unakrsno ispitivanje. Zatim, priznanje mora biti dato svesno, od strane lica koje je mentalno sposobno za to, jer priznanje krivice ne sme da bude prihvaćeno od strane lica koje priznaje krivicu za imaginarne zločine kako bi zadovoljilo psihološku sklonost ka samooptuženju. Zbog toga, tužilaštvo mora da raspolaze i sa dovoljnim kvantumom dokaza koji govore u prilog krivici. Potom, optuženi mora biti potpuno svestan svih pravnih posledica priznanja. Konačno, priznanje ne sme da bude nejasno niti dvosmisleno. Na primer, veće je dalo primer da sud ne sme da prihvati priznanje krivice optuženog koji s jedne strane priznaje krivicu, dok s druge strane ističe da je postupao u samoodbrani. Presuda je preuzeta sa adrese: www.icty.org/, 15.07. 2014.

američkog pravnog područja su tom prilikom istakle značaj priznanja krivice, budući da smanjuje materijalne i vremenske resurse, a omogućava izbegavanje neprijatnosti kojima bi bili izloženi, pre svega, svedoci.³⁴ S ovakvim stanovištem se složio i Kaseze, koji je inače bio protivnik sporazuma.³⁵ Nakon toga, Erdemović je ušao u novo pregovaranje sa tužilaštvom – pri čemu je dogovorena kazna od sedam godina zatvora (koja je kasnije smanjena na pet godina) kao kazna primerena izvršenom delu. Za svaki slučaj, tužilaštvo je obavestilo sud da je optuženi ponudio priznanje ne očekujući povlastice od strane tužioca.³⁶ Dakle, iako u ovom slučaju nije došlo do pravih pregovora, gde bi u zamenu za priznanje krivice tužilac ponudio određene povlastice, debata koja je vođena oko njegovog priznanja popločala je put za kasnije uvođenje i regulisanje pregovaranja oko priznanja krivice.³⁷

Inače, za vreme ovog suđenje podiglo se više pitanja, među kojima se izdvajaju: da li je prinuda od strane pretpostavljenog opravdanje ili izgovor za izvršenje dela, te da li vladavina prava onemogućava prinudu kao odbranu u krivičnom delu ubistva. Na ova pitanja sud nije dao jasne odgovore.³⁸ Pojedini autori izričito daju negativan odgovor na prvo pitanje, pogotovo kada je u pitanju slučaj Srebrenica,³⁹ dok drugi dopuštaju ovu mogućnost. Prvostepeno veće u ovom predmetu je zauzelo stav da prinuda može biti efikasna odbrana u krivičnom postupku (mada je u konkretnom slučaju nije pronašlo), ali Žalbena veće, u kom je došlo do podele mišljenja među sudijama, nije prihvatilo ovakvo rezonovanje. Antonio Kaseze je odbacio većinsko mišljenje anglo-amerikih sudija, smatrajući da međunarodni sudovi treba da dopuste i ovaj vid odbrane. U tom slučaju, optuženi treba da dokaže da šteta koju je napravio preduzimajući radnju kojom će da povredi nije veća od one koja bi nastala u slučaju da je odbio da postupi po naređenju.⁴⁰ Ipak, u ovom predmetu su prevladali politički nad pravnim elementima, što i nije predstavljalo neko veće iznenađenje. Nakon analize nacionalnih pravnih sistema u različitim zemljama, zaključeno je da prinuda u ubistvu nedužnih civila ne može da

³⁴ U praksi Tribunala je izričito navedeno da se prednost sporazuma javlja sprečavanje žrtve da svedoči, budući da je to za većinu traumatično iskustvo. M. Drumbl, *Atrocity, Punishment, and the International Law*, Cambridge 2007., 165.

³⁵ N. A. Combs, (2002), 112-113.

³⁶ N. A. Combs, (2006), 61.

³⁷ R. Rauxloh, 206.

³⁸ L. E. Chiesa, „Duress, Demanding Heroism and Proportionality: The Erdemovic Case and Beyond“, *Vanderbilt Journal of Transnational Law* vol. 41/2008, 743-744.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Prosecutor v. Erdemovic*, Case No. IT-96-22-A. Pogledati izdvojeno mišljenje sudije Kasezea. Preuzeto sa adrese: <http://www.icty.org/x/cases/erdemovic/acjug/en/erd-adojcas971007e.pdf>, 15.07. 2014.

predstavlja opravdanje, smatrajući da je osnovni zadatak međunarodnog humanitarnog prava zaštita slabih i ranjivih lica, zbog čega tribunal ne sme da dozvoli optuženima da izbegnu svoju odgovornost pozivanjem na prinudu (to jest na naređenje pretpostavljenog).⁴¹ Većina sudija je odbila argument sudije Kasezea da sud treba da implementira, kao jedan od kriterijuma za uspešnu odbranu usled prinude, test proporcionalnosti, kako bi se odredilo da li zbog radnje optuženog nastaje veća šteta od one koja bi nastala da je propustio radnju. Ovakvo shvatanje Kaseze je oštro kritikovao, navodeći da se na taj način u međunarodno krivično pravo uvode elementi imanentni samo određenim pravnim sistemima.⁴² U konkretnom slučaju, šteta ne bi mogla nikako da se izbegne, bez obzira na Erdemovićevu radnju,⁴³ zbog čega bi mogao da se poziva na poslušnost kao odbranu,⁴⁴ i izbeći kaznu.⁴⁵ Zbog obima rada nećemo se duže baviti ovom temom, ali treba napomenuti da je slučaj, zbog velikog neslaganja u mišljenjima između sudija, pitanje tretmana prinude kao odbrane postavio u širi kontekst pravne prakse o međunarodnoj krivičnoj odgovornosti.⁴⁶

3b. Predmet *Jelisić*

Sledeći predmet u kome je došlo do priznanja krivice jeste slučaj Gorana Jelisića,⁴⁷ koji je po jednoj tački optužnice bio optužen za zločin genocida, a po trideset devet tačaka za zločine protiv čovečnosti⁴⁸ i povredu prava i običaja rata. Nakon što se izjasnio da nije kriv za zločin genocida, izrazio je, uprkos savetu branioca, spremnost da prizna krivicu za trideset jednu tačku optužnice za zločine protiv čovečnosti. Zbog toga, tužilaštvo je pripremilo određenu formu sporazuma za njegovo priznanje krivice (*Agreed Factual Basis for the Guilty Pleas to be Entered by Goran Jelisić*), odbacujući preostalih osam tačaka optužnice za zločine protiv čovečnosti.⁴⁹ Na taj način, suđenje je moglo da se održi samo za zločin

⁴¹ S. Heim, „The Applicability of the Duress Defense to the Killing of Innocent Persons by Civilians“, *Cornell International Law Journal* vol. 46/2013, 174-175.

⁴² Izdvojeno mišljenje sudije Kasezea.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ P. Gaeta, „The Defence of Superior Orders: The Statute of the International Criminal Courts versus Customary International Law“, *European Journal of International Law* 10/1999, 181, 184.

⁴⁵ B. Risacher, „No Excuse: The Failure of the ICC’s Article 31 “Duress” Definition“, *Notre Dame Law Review* vol. 89/2014, 1425.

⁴⁶ V. Epps, „The Soldier’s Obligation to Die When Ordered to Shoot Civilians or Face Death Himself“, *New England Law Review* vol. 37/2003, 988-990.

⁴⁷ *Prosecutor v Jelisić*, Case No. IT-95-10-PT.

⁴⁸ O tom više u: J. Blake, A. Mahmud, „The Arab Spring’s Four Seasons: International Protections and the Sovereignty Problem“, *The Penn State Journal of Law & International Affairs* vol. 3, 1/2014, 167.

⁴⁹ N. A. Combs, (2006), 61.

genocida, za koji Jelisić nije priznao krivicu. Tužilaštvo je, međutim, smatralo da treba da nastavi gonjenje za zločin genocida, posmatrajući ovaj predmet kao test za buduća optuženja.⁵⁰ Za deo optužnice za koji je priznao krivicu prepustio se odluci suda da mu odmeri kaznu, smatrajući da je priznanje krivice olakšavajuća okolnost. Međutim, suđenje je pružilo potpuno drugačiju sliku. Nakon saslušanja argumenata tužilaštva, veće je odlučilo da oslobodi optuženog optužbi za zločin genocida.⁵¹ Za deo optužnice za koji je priznao krivicu, tužilaštvo je zahtevalo najveću kaznu koju Tribunal može da izrekne – kaznu doživotnog zatvora. Na taj način tužilaštvo očigledno nije ponudilo Jelisiću ništa u zamenu za priznanje, dok je za osam tačaka optužnice odustalo ne kako bi učinilo ustupak optuženom, nego zbog deficita dokaza.⁵² Veće takođe nije odalo nikakvu važnost priznanju. Iako nije prihvatilo predlog tužilaštva za izricanjem najteže sankcije, prišlo mu je jako blizu izricanjem zatvorske kazne od četrdeset godina, koja je potvrđena i nakon žalbe.⁵³ Žalbena veće je odbilo žalbu tužioca, koji je insistirao na *mens rea* Jelisića,⁵⁴ da vrati predmet da novo suđenje, smatrajući da je bez obzira na zločin genocida kazna koju je izreklo prvostepeno veće pod datim okolnostima zadovoljavajuća.⁵⁵ Kao što je prethodni predmet otvorio pojedina pitanja, tako je ovde došlo do otvaranja diskusije oko toga da li je za genocid neophodna namera ili ne,⁵⁶ pri čemu se pravi razlika između motiva i namere.⁵⁷

⁵⁰ W. Schabas, „Was Genocide Committed in Bosnia and Herzegovina? First Judgments of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Fordham International Law Journal* vol. 25/2001, 28-29.

⁵¹ Inače, za zločin genocida optuženo je ukupno 15 lica, od kojih su četiri osobe osuđene, dok od preostalih jedanaest dvoje nije doživelo kraj krivičnog postupka, troje je zaključilo sporazum o priznanju krivice, kroz koje je tužilaštvo odustalo od optužnice za genocid, a šest lica je oslobođeno od optužbe za ovo krivično delo. Zbog toga pojedini autori kritikuju rad Tribunala. Pogledati: G. Kent, „Justice and Genocide in Bosnia: An Unbridgeable Gap Between Academe and Law?“, *Law, Crime and History* 2/2013. Međutim, Tribunal je razjasnio zbog čega u konkretnom slučaju nije došlo do zločina genocida. Videti paragraph 108. presude, te: K. Kittichaisaree, „The NATO Military Action and the Potential Impact Of the International Criminal Court“, *Singapore Journal of International & Comparative Law* 4/2000, 513. Ovdje treba naglasiti i to da je Tribunal zauzeo stav da bi pokušaj definisanja nacionalne, etničke ili rasne grupe korišćenjem objektivnih kriterijuma bio opasna vežba, te da to treba rešavati od slučaja do slučaja. D. Bettwy, „The Genocide Convention and Unprotected Groups: Is the Scope of Protection Expanding Under Customary International Law?“, *Notre Dame Journal of International & Comparative Law* 1/2011, 172.

⁵² N. A. Combs, (2006), 61-62.

⁵³ Optužnica, dopuna optužnice i presude se mogu preuzeti sa adrese: <http://www.icty.org/case/jelusic/4>, 02.08.2014..

⁵⁴ W. Schabas, „Mens Rea and The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *New England Law Review* vol. 37, 4/2003, 1023.

⁵⁵ P. Wald, „ICTY Judicial Proceedings – An Appraisal From Within“, *Journal of International Criminal Justice*, 2/2004, 469.

⁵⁶ W. Schabas, (2001), 29; P. Behrens, „Assessment of International Criminal Evidence: The Case of the Unpredictable Génocidaire“, *Zeitschrift für Ausländisches Öffentliches Recht und Völkerrecht* vol. 71, 4/2011, 664.

⁵⁷ T. Sainati, „Toward a Comparative Approach to the Crime of Genocide“, *Duke Law Review* vol. 62/2012, 175.

3c. Predmet *Todorović*

Prvi pravi sporazum o priznanju krivice, koji je usledio nakon statutarnog regulisanja ovog pravnog instituta i pregovora između optuženog i tužilaštva, zaključen je u slučaju Stevana Todorovića.⁵⁸ Međutim, sporazum je više bio ishodovan teškoćama u funkcionisanju međunarodne istrage i hapšenja nego zbog efikasnosti u krivičnom postupku.⁵⁹ Naime, Todorović je postavio pitanje zakonitosti svog hapšenja, usled čega je na pritisak država koje su imale snage u SFOR-u došlo do zaključenja sporazuma kako bi se od javnosti sklonile problematične i sramotne informacije o lišenju slobode.⁶⁰ Prethodno, Todorović se izjasnio da nije kriv ni za jednu od dvadeset sedam tačaka optužnice. Nakon toga je pristao na zaključenje sporazuma, pod uslovom da prizna krivicu za jednu tačku optužnice i da se odrekne žalbe i zahteva protiv NATO-a, te da sarađuje sa tužilaštvom svedočeći protiv drugih optuženih, dok se tužilaštvo obavezalo da odbaci preostalih dvadeset šest tačaka optužnice i preporuči sudećem veću da optuženom izrekne kaznu zatvora u rasponu od pet do dvanaest godina.⁶¹ Smatra se da je u ovom slučaju došlo do značajnog redukovanja kazne, koja bi se optuženom, u slučaju da je tražio redovan krivični postupak kretala u rasponu od petnaest do dvadeset pet godina zatvora.⁶² Sudeće veće je prihvatilo sporazum, uzelo u obzir izraženo kajanje optuženog⁶³ i priznanje krivice⁶⁴ kao olakšavajuće okolnosti i izreklo kaznu zatvora u trajanju od deset godina,⁶⁵ kao srazmernu izvršenom delu.⁶⁶

⁵⁸ Prosecutor v. Todorović, Case No.: IT-95-9/1. Presuda se može pronaći na adresi <http://www.icty.org/sid/7966>, 08.07. 2014.

⁵⁹ R. Rauxloh, 206.

⁶⁰ N. A. Combs, (2006), 62. O tom pogledati više u: J. Sloan, „Prosecutor v Todorovic: illegal capture as an obstacle to the exercise of international criminal jurisdiction“, *Leiden Journal of International Law* vol. 16. 1/2003, 85-113. Todorović je u više navrata pokušao da dođe do dokumentacije koja je u vezi sa njegovim hapšenjem od SFOR-a, ali bezuspešno. Sud je takođe odbijao njegove zahteve. Međutim, sud je uzburkao vodu 2000. godine kada je usvojio zahtev optuženog i izdao naredbu SFOR-u i NATO-u da obelodane ove dokumente. Zemlje koje su bile direktno pogođene ovom odlukom su alarmirane zahtevale preispitivanje ove odluke od Apelacionog veća, a u međuvremenu su uložile napor kako bi optuženi zaljučio sporazum o priznanju krivice. K. Magliveras, „The Interplay Between the Transfer of Slobodan Milosevic to the ICTY and Yugoslav Constitutional Law“, *European Journal of International Law* vol. 13, 3/2002, 672.

⁶¹ R. Rauxloh, 207.

⁶² *Ibid.*

⁶³ B. Hola, „Sentencing of International Crimes at the ICTY and ICTR: Consistency of Sentencing Case Law“, *Amsterdam Law Forum* 4/2012, 20.

⁶⁴ R. Henham, „The internationalization of sentencing: reality or myth?“, *International Journal of the Sociology of Law* vol. 30/2002, 274.

⁶⁵ O tome i u: K. Askin, „Reflections on Some of the Most Significant Achievements of the ICTY“, *New England Law Review* vol. 37, 4/2003, 912.

⁶⁶ D. Đukić, *Transitional Justice and the ICC: In the „Interests of Justice“*, Geneva 2006., 13.

4. Sporazumi o optužnici

Nakon predmeta Todorović, došlo je do naglog porasta broja predmeta koji su okončani sporazumom o priznanju krivice, čime se ušlo u drugu fazu razvoja pregovaranja o krivici pred Tribunalom za bivšu Jugoslaviju. Ovu fazu karakteriše, pored povećanja broja sporazuma, i njihova raznovrsnost. Naime, u početnoj fazi preovladavao je sporazum o krivičnoj sankciji, tačnije, sporazum o rasponu zatvorske kazne koja će biti izrečena optuženom u zamenu za priznanje. Sporazum o optužnici, kao sporazum u kome se tužilac obavezuje da odustane od pojedinih tačaka optužnice, ili da ne procesuirao optuženog za pojedina krivična dela. Nije postojao. Iako je dolazilo i do odustajanja tužilaštva od pojedinih tačaka optužnice, to nije bio rezultat pregovora, već pre nemoći tužilaštva da ih dokaže,⁶⁷ što nije bilo od uticaja ni na kazne koje je Tribunal izricao.⁶⁸ Dovoljno je podsetiti se da je tužilaštvo u predmetu *Jelić* odustalo od osam tačaka, a u predmetu *Todorović* od dvadeset šest od ukupno dvadeset sedam!

Prvi predmet u kome je primenjen sporazum o optužnici predstavlja slučaj *Simić*.⁶⁹ Simića je tužilaštvo teretilo sa jednom tačkom optužnice za progon, dve tačke optužnice za torturu i dve tačke za nehumani tretman kao oblike zločina protiv čovečnosti, te sa dve tačke za okrutan tretman kao narušavanje zakona i običaja rata. Suđenje je, zbog teškog zdravstvenog stanja optuženog, teklo sporo. Optuženi se tako našao u dobroj pregovaračkoj poziciji, budući da je tužilaštvo po svaku cenu želelo da ubrza postupak protiv saoptuženih, koji su tražili redovan krivični postupak. Osam meseci nakon njegovog početka, Simić je sklopio sporazum o priznanju krivice, priznavajući krivicu za dve tačke optužnice, kojima je terećen za torturu kao oblik zločina protiv čovečnosti, dok je tužilaštvo odbacilo preostalih pet tačaka optužnice. Interesantno je naglasiti da je Simić, za razliku od većine drugih optuženih koji su sklopili sporazum, odbio da tužilaštvu obezbedi informacije koje bi, potencijalno, moglo da koristi protiv drugih okrivljenih lica, a sporazum sadrži klauzulu kojom se zabranjuje tužilaštvu da sporazum uvrsti u dokaze protiv saoptuženih.⁷⁰ Tužilaštvo je tražilo izricanje petogodišnje zatvorske kazne, dok je odbrana zahtevala smatrala da je tri godine zatvora prikladna

⁶⁷ Pribegavanje sporazumevanju o krivici u slučaju nedostatka dokaza nije retkost ni u nacionalnim pravnim sistemima. O odnosu sporazuma o priznanju krivice i dokazivanju videti: B. Simonović, V. Turanjanin, „Sporazum o priznanju krivice i problemi dokazivanja“, u zborniku: *Kriminalistički i krivičnoprocesni aspekti dokaza i dokazivanja*, Sarajevo 2013., 17-31.

⁶⁸ N. A. Combs, (2006), 63.

⁶⁹ Prosecutor v. Simic, Case no. IT-95-9/2. Presuda se može preuzeti sa adrese: www.icty.org, 02.08. 2014.

⁷⁰ N. A. Combs, (2006), 64.

kazna. U suštini, time je sudu predloženo izricanje kazne zatvora od tri do pet godina. Takođe, tužilaštvo je insistiralo na brojnim olakšavajućim okolnostima, naglašavajući da u postupku nije došlo do pojave niti jedne olakšavajuće okolnosti. Sud, međutim, nije prihvatio sve navode tužilaštva, pa je, pored prihvatanja otežavajućih okolnosti,⁷¹ našao da je izraženo kajanje optuženog olakšavajuća okolnost, kao i činjenica da se radi o bolesnom licu, što predstavlja posebnu okolnost koja se nije mogla ignorisati. Tribunal je izrekao optuženom kaznu zatvora u trajanju od pet godina.

Sporazum o svedočenju zauzeo je značajno mesto i u krivičnim postupcima protiv Biljane Plavšić⁷², Momira Nikolića⁷³ i Dragana Obrenovića⁷⁴, u kom su, prevashodno, prvo dvoje optuženih bilo optuženo za zločin genocida, dok je Obrenović bio optužen za pomaganje u izvršenju zločina genocida. Kod sve troje optuženih tužilaštvo je odlučilo da odbaci optužbu za ovo najteže krivično delo u jurisdikciji Tribunala u zamenu za priznanje krivice za preostale tačke optužnice,⁷⁵ što se u osnovi svodilo na priznanje krivice za neki oblik zločina protiv čovečnosti. Na taj način tužilaštvo je počelo da u zamenu za priznanje odustaje od optužnice za teže krivično delo. Pojedini autori, kao i sud u predmetu Nikolić, naglašavaju da zbog toga ni sud ni javnost ne mogu doći do prave istine o tome šta zaista leži iza sporazuma o priznanju krivice.⁷⁶ U predmetu *Plavšić* optužena je priznala krivicu za jedan oblik zločina protiv čovečnosti, a kao protivuslugu tužilaštvo je odbacilo sve druge tačke optužnice i predložilo sudu izricanje kazne zatvora između petnaest i dvadeset pet godina. Kada je u pitanju sporazum, nije bilo sumnji u to da je optužena u proces pregovaranja ušla potpuno informisana, te da je priznala krivicu dobrovoljno, ali je sporno da li je sud utvrđivao njenu psihičku sposobnost da shvati posledice priznanja, te da li se priznanje

⁷¹ Tribunal je kao otežavajuću okolnost prihvatio i diskriminatornu nameru, koja predstavlja obeležje krivičnog dela zločina protiv čovečnosti, iako se jasno naglašava da ova okolnost ne može biti uzeta u obzir i kao otežavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne. U suštini, radi se zabrani dvostrukog kvalifikovanja iste okolnosti, jednom prilikom propisivanja krivičnog dela, a drugi put prilikom odmeravanja kazne. P. De Man, „The Crime of Persecution in the Case-Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Institute for International Law*, Working Paper No 131, Katholieke Universiteit Leuven, Faculty of Law, 2009, 33.

⁷² Prosecutor v. Plavšić, Case No.: IT-00-40/1. Presuda se može preuzeti sa adrese: <http://www.icty.org/case/plavsic/4>, 05.08. 2014.

⁷³ Prosecutor v. Nikolić, Case no. IT-02-60/1. Presuda se može preuzeti sa adrese: <http://www.icty.org/case/nikolic/4>, 05.08. 2014.

⁷⁴ Prosecutor v. Obrenović, Case no. IT-02-60/2. Presuda se može preuzeti sa adrese: <http://www.icty.org/case/obrenovic/4>, 05.08. 2014.

⁷⁵ N. A. Combs, (2006), 65 i dalje; A. Asuncion, “Pulling the Stops on Genocide: The State or the Individual“, *The European Journal of International Law* vol. 20, 4/2010, 1211.

⁷⁶ Prosecutor v. Dragan Nikolić, Case no. IT-94-2-S; L. Burens, 329.

dato pod uticajem pretnje ili određenih obećanja.⁷⁷ Tribunal je ovoga puta zanemario predlog tužilaštva i izrekao kaznu zatvora od jedanaest godina.⁷⁸ Kada su u pitanju predmeti *Nikolić* i *Obrenović*, tužilaštvo je predložilo izricanje kazne u rasponu od petnaest do dvadeset godina zatvora, dok je Tribunal izrekao prvom kaznu zatvora u trajanju od sedamnaest godina, a drugom dvadeset sedam. Dakle, u drugom slučaju sud nije prihvatio ni stav tužilaštva niti odbrane (odbrana je kaznu zatvora od deset godina smatrala adekvatnom), jer, prema mišljenju suda, takva kazna nije reprezentovala dela koja su predmet optužbe.⁷⁹ Ova kazna je nakon postupka po žalbi smanjena na dvadeset godina zatvora.

Verovatno jedan od najproblematičnijih sporazuma je zaključen u predmetu *Deronjić*.⁸⁰ Naime, Miroslav Deronjić je optužen 1992. godine, a pet godina nakon toga počeo je saradnju sa tužilaštvom. Kao rezultat informacija koje je pružio tužilaštvu, optuženom je obezbeđen sporazum kojim se tužilaštvo obavezalo da ništa što je izjavio neće biti upotrebljeno protiv njega. Inicijalna optužnica protiv njega je sadržala šest tačaka, a nakon pregovaranja tužilaštvo je odbacilo sve tačke izuzev jedne.⁸¹ Optuženom je izrečena kazna zatvora u trajanju od deset godina. Međutim, sudija Šomberg nije bio zadovoljan sporazumom, sumnjajući da je odbačeno više događaja za koje je moglo da se sudi nego što je prijavljeno, pa je izneo odvojeno mišljenje u kojem je izrečenu kaznu okvalifikovao kao nepravednu, smatrajući kaznu od dvadeset godina zatvora prikladnom.⁸² Takođe, istakao je vrednost utvrđivanja istine u krivičnom postupku iznad svega, ali prihvatajući da sporazumom o priznanju krivice može biti postignut određen njen stepen.⁸³

⁷⁷ J. Cook, "Plea Bargaining at The Hague", *The Yale Journal Of International Law* vol. 30/2005, 484.

⁷⁸ U literaturi se ističe da je ovo jedan od primera kako brojnost olakšavajućih okolnosti ima uticaja na umanjenje kazne koja se izrekne optuženom. M. Basset, "Defending International Sentencing: Past Criticism to the Promise of the ICC", *Human Rights Brief* 16, no. 2/2009, 24. Međutim, pojedini autori navode da u ovom predmetu među olakšavajućim okolnostima ne postoji kajanje optuženog, već ovakvo priznanje krivice predstavlja taktički potez. F. Mégret, "The Legacy of the ICTY as Seen Through Some of its Actors and Observers", *Goettingen Journal of International Law* vol. 3, no. 3/2011, 1033. Pri tom, naglašava se koliko je u ovom slučaju odbacivanje optužnice za genocid imalo uticaja na odmeravanje kazne. U slučaju Radislava Krstića, kazna koja je izrečena optuženom iznosila je četrdeset šest godina zatvora. N. A. Combs, (2006), 66.

⁷⁹ Tako i u: J. N. Clark, "Plea Bargaining at the ICTY: Guilty Pleas and Reconciliation", *The European Journal of International Law* vol. 20 no. 2/2009, 429.

⁸⁰ Prosecutor v. Deronjić, Case no. **IT-02-61. Presuda se može preuzeti sa adrese:** <http://www.icty.org/case/deronjic/4>, 05.08. 2014.

⁸¹ N. A. Combs, (2006), 68.

⁸² R. Rauxloh, 207; A. Petrig, "Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals With a Focus on the Plea-Bargaining Practice of the ICTY and the Legal Framework of the ICC", *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law* vol. 8/2008, 20.

⁸³ L. Burens, 328-329.

U predmetu *Sikirica*, sporazum o priznanju krivice je zaključen sa Duškom Sikiricom, Damirom Došenom i Draganom Kolundžijom.⁸⁴ Ono što je karakteristično za ove sporazume jeste činjenica da do njih nije došlo u ranijim fazama krivičnog postupka, kao što je to bio slučaj u većini drugih. Naprotiv, u ovim predmetima je do njihovog sporazumnog okončanja došlo tek pri kraju postupka. Naime, 31. avgusta 2001. godine, nakon izvođenja dokaza odbrane za Sikiricu i Došena, Kolundžija je pristupio sporazumnom priznanju krivice, i to za držanje zarobljenika u nehumanim uslovima kao oblik zločina protiv čovečnosti. Sedam dana kasnije, oba saoptužena su takođe pristupila pregovaranju i priznala krivicu za pojedine oblike zločina protiv čovečnosti. Budući da su gotovo pred kraj postupka pristupili sporazumu, tužilaštvu nije ponuđeno gotovo ništa, jer su dokazi već bili izvedeni. Zbog toga je tužilaštvo predložilo izricanje kazne između deset i sedamnaest godina zatvora za Sikiricu, od pet do sedam godina za Došena, te od tri do pet godina zatvora za Kolundžiju, ali je takođe preporučilo izricanje najteže kazne iz tog okvira za svakog od optuženih.⁸⁵ Sud, međutim, nije prihvatio argumente tužilaštva da sporazum u ovom predmetu ne predstavlja značajnu uštedu vremena u postupku, pa je prvooptuženom izrekao kaznu zatvora u trajanju od petnaest godina, drugooptuženom pet godina, te trećeoptuženom tri godine zatvora.

Kada su u pitanju preostali sporazumi, njih ne odlikuju neke veće karakteristike. Svakom okrivljenom je u određenom iznosu smanjena kazna u odnosu na zaprečenu, pa je tako u predmetu *Češić* izrečena kazna zatvora u trajanju od osamnaest godina (tužilaštvo je predložilo raspon od trideset do četrdeset godina!); u predmetu *Banović* osam godina; u predmetu *Mrđa* sedamnaest godina (predložen je raspon od petnaest do dvadeset godina); u predmetu *Jokić* sedam godina (tužilaštvo je predložilo deset godina, ali je dato odobrenje optuženom da traži i nižu kaznu, nakon čega je odbrana preporučila kaznu zatvora od dve godine); u predmetu *Babić*, nakon što je dva puta odbio kaznu predloženu od strane tužilaštva, Tribunal je izrekao kaznu u trajanju od trinaest godina; u predmetu *Nikolić* dvadeset godina; u predmetu *Bralo* dvadeset godina, te u najmlađem predmetu u kom je došlo do sporazuma, u slučaju *Rajić*, dvanaest godina zatvora.⁸⁶

5. Zaključak

Sporazum o priznanju krivice pred Tribunalom za bivšu Jugoslaviju predstavlja kompleksno pitanje, o čemu govori i neodlučnost oko

⁸⁴ Prosecutor v. Sikirica et al., Case no. IT-95-8. Presuda se može preuzeti sa adrese: <http://www.icty.org/case/sikirica/4>, 05.08. 2014.

⁸⁵ N. A. Combs, (2006), 72.

⁸⁶ Sve presude se mogu preuzeti sa sajta Tribunala.

uvodenja ove forme pojednostavljenja krivičnog postupka. Vođeni idejom za što senzacionalnijim suđenjima, pre svega Srbima, i otkrivanju „istine“, ideja o sporazumevanju o krivici je u početku bila odbačena kao „gnusna“. Međutim, realnost je pokazala da će se postupci izuzetno teško okončati na drugi način. Nakon početnih priznanja krivice, do kojih je došlo bez pregovora i bez očekivanja bilo kakvih beneficija – kako je to tužilaštvo isticalo), Statutom je šturo propisan i postupak za pregovaranje za zaključenje sporazuma o priznanju krivice.

Za dosadašnji period funkcionisanja Tribunala, došlo je do zaključenja dvadeset sporazuma o priznanju krivice. Prevažodno, tužilaštvo i optuženi bi odredili elemente sporazuma, pri čemu je tužilačka strana često odustajala od mnogih tačaka optužnice, ali ne zbog popuštanja već zbog nedostatka dokaza. Nakon preciziranja delova sporazuma i njegovog zaključenja, tužilaštvo i odbrana su sudu prepuštali izricanje kazne u određenom rasponu. No, pošto sud ne obavezuje predloženi okvir kazne, primetno je različito postupanje suda prilikom njenog tačnog određivanja. Ukratko, ne može se pronaći bilo kakvo pravilo u tome. Uglavnom, sud je određivao kaznu u predloženim granicama, ali je ponekad, neočekivano išao mnogo iznad ili ispod očekivanih granica. Nije na odmet ni napomenuti da je sud je različito postupao i kada je u pitanju redukcija kazne u odnosu na fazu postupka u kojoj je došlo do sporazuma o priznanju krivice. Na primer, kada je u pitanju predmet *Todorović*, Tribunal je stao na stanovište da je priznanje dato u ranijoj fazi postupka od većeg uticaja na iznos kazne nego ono do kojeg se došlo kasnije, da bi u predmetu *Sikirica* zauzeo drugačiji pristup, ceneći priznanje kao da je dato na početku postupka, a u nekim, poput predmeta *Dragan Nikolić*, nije uopšte dao važnost fazi priznanja.

Nije sporno da sporazum o priznanju krivice predstavlja efikasno sredstvo, kako u nacionalnim tako i u međunarodnim okvirima. Ono što je ovde sporno jeste način određivanja kazne. Na koji način sud može da pravedno odmeri kaznu u slučajevima (kojih je bilo najviše) u kojima nije došlo do potpunog, ili čak nikakvog, izvođenja dokaza? Pogotovo ukoliko ta kazna odstupa daleko iznad kazne koja je predviđena predloženim rasponom? Po našem mišljenju, nikako, čime se opet vraćamo na staru temu o selektivnom deljenju pravde pred Tribunalom za bivšu Jugoslaviju.

Dragana Čvorović,
An Assistant, The Academy of Criminalistic and Police Studies
Veljko Turanjanin,
An Assistant, Faculty of Law, University of Kragujevac

PLEA BARGAINING BEFORE THE TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA

Summary

The authors in the work deal with the plea agreement in the international law – before the Tribunal for the former Yugoslavia. International law, which is glorified from the one side, and criticized for the other, gradually developed in the field of criminal procedure. This development is, however, largely influenced by political factors, which can be best seen in the proceedings before the Tribunal, where the individual rules are created during the criminal proceedings and particular amendments, followed by implementation of American legal solutions, despite all critics of the same rules in that system, as well as different opinions of the trial judges in the Tribunal. After the introductory remarks, the authors explain the legal basis of the plea bargaining. Then, they explain the majority of criminal cases in which occurred guilty plea. Through these cases, the authors came to the conclusion that, although in the national legal systems plea negotiation and plea agreement contributes to the efficiency of the criminal proceedings, briefly prescribed legal rules for its conclusion and application before the Tribunal once again proved a distinct selectivity in the delivering of justice in this area of international law.

Key words: plea bargaining, Tribunal for former Yugoslavia, plea negotiation, selectivity